

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ НАУЧЕН АРХИВ

Иск. № 41 / 28.08.20

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ	
1040 София, ул. „15-ти ноември“ №1 тел /факс 981 72 82	
Регистрационен №, индекс и дата	
14-01-14	31. 08. 2020

До

Председателя на БАН акад. проф. дмн Ю. Ревалски

Копие: до чл.кор. проф. дин Васил Николов

СТАНОВИЩЕ

НА НАУЧНИЯ АРХИВ НА БАН

ОТНОСНО РОЖДЕНОТО МЯСТО НА НЕОФИТ РИЛСКИ

Във връзка с писмо № 06-00-40/24.08.2020 г. по повод искане на кмета на Банско за експертно становище относно рожденото място на отец Неофит Рилски, тук приложено ви изпращаме самото СТАНОВИЩЕ, както и дигитално копие от оригинален документ с почерка на Неофит Рилски, в което той собственоръчно посочва, че е роден в Банско.

Приложения:

1. Становище
2. Документ от НА БАН.

› С уважение:

проф. дин Лизбет Любенова

/директор на Научния архив на БАН/

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАУЧЕН АРХИВ

ИЗХ. № 71 / 28.08.20

**СТАНОВИЩЕ НА НАУЧНИЯ АРХИВ НА БАН
ОТНОСНО СПОРА ЗА РОДНОТО МЯСТО НА НЕОФИТ
РИЛСКИ**

Спорът за родното място на Неофит Рилски е много стар, като в научната литература се очертават две становища:

I.

НЕОФИТ РИЛСКИ Е РОДЕН В СЕЛО БАНЯ, РАЗЛОЖКО.

Това мнение се поддържа от :

1. Руският изследовател **Виктор Григорович**, който се е срещал лично с него твърди, че Неофит е „родом из Баны“, което въпреки употребата на „ы“ насочва към село Баня, а не към Банско.¹

2. Чехският славист **Константин Иречек**, който също го е посетил в Рилския манастир пише, че Неофит е „родом из Баны в Ралога (Родопа)“.²

3. **Д. Маринов**, негов съвременник и ученик казва, че Неофит е роден в село Баня.³

¹ Григорович, В. Очерк путешествия по европейской Турции, 2 изд., Москва, 1877, с. 133.

² Иречек, Константин. сп. Osveta, 1883, XIII, 903-909. – „Родом из Баны в Ралога (Родопа)“.

³ Маринов, Д. История на българската литература. Пловдив, 1887.

4. **Рачо Косев** е написал също биография на Неофит, като е използвал устни сведения на монаси от Рилския манастир след смъртта му, както и писма съхранявани в обителта. Според думите му Неофит е роден в село Гулийна Баня, Разложко. Баща му Петър бил селски свещеник и учител.⁴ Освен това той допълва, че отец Пантелеймон е негов съселянин.

5. На същото мнение е изследователят на просветното дело у нас **Никола Ванков**.

6. В 1896 г. **А. Теодоров-Балан** също приема, че Неофит е роден в село Баня, Разложко.⁵

7. През 1911 г. изследователят на българската литература **И. Д. Мирчев** също усвоява мнението, че родното място е село Баня, Разложко.⁶

8. В 1924 г. **Боньо Ангелов** приема същото.⁷

9. След 1944 г. спорът е подновен, като повечето автори се произнасят в полза на Гулийна Баня.

II.

НЕОФИТ РИЛСКИ Е РОДЕН В БАНСКО

1. Първата биография на Неофит е от неговия ученик проигумен **Паисий**,⁸ където се казва: „*Неофит е роден в Банско, най-голямото*

⁴ **Косев, Рачо**. Един принос към биографията на отца Неофита Рилский – сп. Мисъл, 1892, юни, кн. IX-X, с. 613.

⁵ **Балан, Ал. Теодоров**. Българска литература, София, 1896, с. 167.

⁶ **Мирчев, И. Д.** Българска литература, Плевен, 1911.

⁷ **Ангелов, Б.** Българска литература, София, 1924.

⁸ **Паисий**, Кратки бележки върху животът и деянията на блаженопочившия даскал Неофита поп Петрович Рилец. - в. Зорница, год. VI, бр. 41 от 13 октомври 1881 г. Паисий е ученик и другар на Неофит до последния му час.

село на Разлог, около 1793 г. Родителите му били поп Петър и попадия Екатерина“. В Банско Неофит се учил на просто четене и писмо. Мирско му име е Никола.

2. **Ив. Д. Шишманов** прави анализ на спора и е склонен да приеме, че родното място на Неофит е Банско.⁹ Той се позовава на писма на съвременници от Банско, които се обръщат към Неофит като „съотечественици“, но не като към „съселяни“. Авторитетът му налага това мнение в литературата.

3. В ново време най-сериозните изследвания принадлежат на **Румяна Радкова**. През 1972 г. тя пише, че родното място е Банско.¹⁰ В монографията си за просветната дейност на Неофит от 1975 г. обаче четем: „в Банско не може да се открие абсолютно никаква документална следа за семейството му“.¹¹ Въз основа на това тя твърди, че няма сигурни доказателствени материали за родното му място и рождената му дата.

III

ДОКУМЕНТИ ПО СПОРА

1. Автобиография на Неофит Рилски, съхранява се в **БИА** - самият Неофит не е посочил кое е родното му място.¹²

2. **Научен архив на БАН** – съхранява оригинален „Дневник“ на Неофит, в който няма никакви данни за родно място.

3. **Научен архив на БАН** – Приложение 1- оригинален документ фонд 12, опис 1, архивна единица 39, лист 1 – 7. С почерка на Неофит

⁹ **Шишманов, Ив. Д.** Нови студии из областта на Българското възраждане. – Сборник на БАН, кн. XXI, София, 1926.

¹⁰ Радкова, Р. Още за родното място на Неофит Рилски и за следването му в Букурещ. – Исторически преглед, 1972, кн. 6.

¹¹ Радкова Р. Неофит Рилски и новобългарската култура. С., 1975, с. 6.

¹² БИА-НБКМ, Автобиография. инв. № 4638

се дава описание на планината Пирин и самият той пояснява, че там е „МОЕТО ОТЕЧЕСТВО“ и в тази планина лежи „СЕЛО ВЕЛИКОЕ БАНСКО, В КОЕТО САМ СЯ РОДИЛ АЗ И ВОСПИТАЛ“.

4. **Научен архив на БАН** – фонд 12, опис 1, а.е. 50 – писмо на Лазар Герман до Неофит, в което му предлага Захари Круша да бъде назначен за учител в РОДНИЯ ИМ ГРАД БАНСКО.

5. **Научен архив на БАН** – фонд 12, опис 1, а.е. 112 – писмо до Неофит от негови „СЪОТЕЧЕСТВЕНИЦИ ОТ БАНСКО“.

ИЗВОД:

Документите за родното място на Неофит Рилски са малко, защото самият той не е смятал за важно да даде подробности.

От посочените три документа в Научния архив на БАН се вижда, че самият Неофит, както и негови съвременници, са го смятали за БАНСКАЛИЯ.

София, 28.8.2020 г.

проф. дин Лизбет Любенова,
директор на Научния архив на БАН

